

Versterking ondersteuning van diamond open access in Nederland

Versie 0.5

Versiegeschiedenis

Naam	Rol	Datum	v0.1	v0.2	V0.3	V0.4	V0.5
Jeroen Sondervan & Darco Jansen	Optellers notitie	5 september 2022	x				
Feedback focusgroepdiscussie verwerkt	Klankbord	16 september 2022		x			
Voor feedback gestuurd naar Open Scholcom groep	Klankbord	17 oktober 2022			x		
Voor feedback gestuurd naar UNL-COS, UKB-bestuur en naar brede OA-afstemmingsoverleg	Eerste inhoudelijke toetsing	19 oktober 2022				x	
Volgende versie naar UNL-COS, UNL-bestuurlijke regiegroep en naar naar brede OA-afstemmingsoverleg	Vervolg inhoudelijk toetsing en draagvlak	3 november 2022					x
UNL-SSPG	Ter besluit	9 december 2022					x

18 nov. 2022

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1. Inleiding	4
Hernieuwde aandacht	4
Het belang van diamond open access	6
Huidige obstakels	7
Nationale Open Science ambities 2022 - 2030	8
2. Diamond open access modellen	10
Subsidies / investering (bijv. in-kind)	10
Memberships / consortia / donaties	10
Transitionele modellen	11
3. Diamond open access in Nederland	13
Onafhankelijke uitgevers	13
NUP's en LLP's	13
Open (publieke) infrastructuur	14
Een langetermijnvisie: open access voor alle onderzoeksoutput	16
4. Huidige investeringen	18
Diamond OA ondersteuning en fondsen	18
Internationale vergelijking	20
5. Investeringsplan 2022-2030	22
Doelen	22
Subdoelen	22
Leidende principes	23
Criteria	24
Aanpak en organisatie vanaf 2023	24
Budgettaire condities	26
6. Aanbevelingen	28
Scope van de aanbevelingen	28
Aanbevelingen	28
Organisatorisch	28
Financieel	28
Inhoudelijk	29
Begrippenlijst	30

Samenvatting

Deze notitie is een uitgewerkt voorstel voor het versterken van gezamenlijk Open Access (OA) beleid via de *diamond* OA route, inclusief de voorwaarden om dit (landelijk) te organiseren, zoals verzocht tijdens de UNL-SSPG vergadering van 24 juni j.l. In deze notitie worden, naast het geven van een overzicht van de bestaande situatie, aanbevelingen gedaan voor duurzame en structurele ondersteuning van, en transformatie naar, diamond OA modellen in Nederland. Verder wordt een concreet voorstel gedaan om een gezamenlijk project te starten in 2023.

Diamond OA staat in deze notitie voor publiceren in volledig OA tijdschriften en/of platformen waarvoor geen kosten per artikel in rekening worden gebracht aan auteurs. Kosten voor het tijdschrift en/of platform worden doorgaans gedragen door de academische gemeenschap, zoals genootschappen, universiteiten, bibliotheken, funders of andere belanghebbenden.

Nederland loopt t.o.v. andere landen en regio's in de wereld achter in het (structureel) ondersteunen van initiatieven, tijdschriften, platformen en uitgevers die werken met dit OA model. Opvallend, omdat diamond OA doorgaans betekent dat er sprake is van grote betrokkenheid van academische gemeenschap met vaak ook zeggenschap over het publicatieproces. Aan de andere kant zijn er vraagtekens bij onder andere duurzaamheid financiering, continuïteit en extra werklast voor wetenschappers. In deze notitie geven we een overzicht van de ontwikkelingen en de stappen die gezet (zouden) moeten worden om diamond OA duurzaam te stimuleren. Dit is van belang, omdat:

- diamond OA inclusiever is (iedereen kan publiceren en het publiceren is losgekoppeld van budgetten van faculteiten/onderzoekers om per artikel te betalen);
- de diamond OA route sterk bijdraagt aan een pluriform OA-beleid, ook voor die wetenschapsgebieden met nu minder OA mogelijkheden, waarbij investeringen in diamond OA leiden tot een publiek alternatief in het publicatielandschap;¹
- een integrale en collectieve aanpak voor ondersteuning diamond OA door Nederlandse stakeholders effectiever en kostenefficiënter is (voorkomt dubbelingen en is gericht op lange termijn en duurzaam model).

Naast een inventarisatie van de stand van zaken rond diamond OA in Nederland doen we een voorstel voor een investeringsplan voor de universiteiten voor de komende jaren. Daartoe wordt voor 2023 voorgesteld om een project te starten.

Hierbij is de bedoeling nauw samen te werken met alle kennisinstellingen in Nederland. Deze nationale samenwerking zou bij voorkeur in nationaal verband moeten plaatsvinden en initieel financieel gestimuleerd worden via OCW-middelen die belegd zijn via het Regieorgaan Open Science in oprichting bij NWO. Daartoe is deze notitie nauw afgestemd met de landelijke OA

¹ En dat naar verwachting lagere prijzen bij Diamond OA gebruikt kunnen worden in onderhandelingen naar de bestaande (grote) uitgevers bij vernieuwing contracten (zoals de groene route dat nu deels ook is) dan wel om gezamenlijk investeringen in bijvoorbeeld Diamond te verhogen.

ambities zoals geformuleerd in het 'Open Science 2030 in Nederland: NPOS 2030 Ambitiedocument' en de uitwerkingen daarvan in de Rolling Agenda van de Open Scholarly Communication programmalijn. Na een positief besluit door UNL zullen andere partijen aangezocht worden mee te investeren.

Op hoofdlijnen kunnen de aanbevelingen worden samengevat als:

- Richt vanaf januari 2023 een landelijke projectgroep in met een opdracht om landelijk consortium model (gezamenlijke investeringen en organisatiemodel voor het faciliteren van ondersteuning diamond OA) verder uit te werken en te implementeren. Zorg hierbij voor afstemming met internationale projecten die diamond OA stimuleren.
- Geef aan projectgroep ook de opdracht mee om zorg te dragen voor eenduidige afspraken op landelijk niveau over verdere versterking van diamond OA (inclusief afstemmen van de investeringen vanuit de instellingen)
- Vraag elke universiteit, en andere deelnemende instellingen, om een eigen Diamond fonds (zover al niet gedaan) in te stellen waarbij investeringen vanuit die institutionele diamond fondsen geschiedt in afstemming met de landelijke projectgroep.
- Laat projectgroep ook nader bepalen hoe een nationale infrastructuur diamond verder kan versterken, zowel m.b.t. eigen universitaire tijdschriften en kleinere Nederlandse uitgevers (bv via openjournals.nl), als voor vaktijdschriften en boeken.
- Ontwikkel een laagdrempelig Nederlands diamond OA expertisecentrum in, waarbij gebruik wordt gemaakt van bestaande service-partijen, netwerken en expertises bij UB's die zowel kennisinstellingen als uitgevers kan ondersteunen in vormgeven diamond OA route

Voorgesteld wordt om in 2023 gezamenlijk als universiteiten €150.000 te investeren en andere stakeholders te vragen voor co-financiering. Als verdeelmodel tussen instellingen wordt voorgesteld die te doen naar rato van aantal publicaties als corresponding author over periode 2019-2021, zowel voor universiteiten als voor andere partijen die in loop van 2023 aansluiten.

NWO zal waarschijnlijk vanuit de toegekende OCW middelen voor 2022 openjournals.nl voor een aantal jaren stimuleren. Deze middelen moeten gezien worden als impulsfinanciering binnen de infrastructurele component van de Diamond OA route. Er zal aan breed consortium van kennisinstellingen gevraagd worden om duurzame commitment.

1. Inleiding

Deze notitie is een uitgewerkt voorstel voor het versterken van gezamenlijk open access (OA) beleid via de *diamond* OA route, inclusief de voorwaarden om dit (landelijk) te organiseren, conform landelijke ambities rond Open Scholarly Communication en zoals verzocht tijdens de UNL-SSPG vergadering van 24 juni j.l. In deze notitie worden, naast het geven van een overzicht van de bestaande situatie, aanbevelingen gedaan voor duurzame en structurele ondersteuning van, en transformatie naar, diamond OA modellen in Nederland.

Diamond OA staat in deze notitie voor publiceren in volledig OA tijdschriften en/of platformen waarvoor geen kosten per artikel (i.c. *Article Processing Charges* - APC's, maar eigenlijk ook geen additional charges voor pages, colours, graphs, photos, open license) in rekening worden gebracht. Deze publicaties zijn dus gratis om te lezen en gratis om te publiceren. Een andere term die hiervoor wordt gebruikt is '*non-APC open access*'.

Echter, dit model is wezenlijk anders dan publiceren in tijdschriften die onder bijvoorbeeld landelijke *Read & Publish* deals vallen, ook al worden daar auteurs ook niet (meer) geconfronteerd met kosten. In de eerste plaats omdat alleen de kosten voor *corresponding/submitting* auteurs verbonden aan de betreffende instelling zijn afgekocht. In diamond tijdschriften kan iedereen zonder kosten OA publiceren. Ten tweede is het overgrote gedeelte van de tijdschriften in R&P deals hybride (in de basis achter een betaalmuur) OA. Daarnaast wordt in deze deals zonder uitzondering een kostenmodel gehanteerd dat gebaseerd is op én kosten voor het kunnen lezen van artikelen én kosten om artikel als OA te mogen publiceren, al dan niet met een doorberekende korting. De laatste tijd worden er regelmatig deals afgesloten met een maximaal aantal artikelen dat OA gepubliceerd kan worden, wat vaak resulteert in zenuwachtige momenten aan het eind van het jaar, wanneer het maximum is bereikt en auteurs niet meer kunnen publiceren in deze tijdschriften.

Diamond OA is gebaseerd op het idee dat kosten voor het uitvoeren van redactionele kwaliteitscontroles en het publiceren van de content (artikelen en boeken) worden gedragen door belanghebbenden in de academische gemeenschap, i.c. wetenschappelijke genootschappen, faculteiten, bibliotheken, stichtingen en/of beroepsverenigingen. Deze kosten worden doorgaans niet 'per artikel' berekend, maar als totale kosten voor het beheren van een tijdschrift als geheel, met de bijkomende personele als ook de productiekosten. Dit kan onder meer middels subsidies, lidmaatschappen, donaties, sponsoring.

Hernieuwde aandacht

Diamond OA is niet nieuw. Sterker nog, een grote meerderheid van de tijdschriften die in de *Directory of Open Access Journals* (DOAJ) zijn geïndexeerd hanteert geen APC. Wel is het zo dat er relatief meer artikelen worden gepubliceerd in volledig OA journals met een APC. Er is een schatting gemaakt op basis van data uit de DOAJ tussen 2017-2019 waaruit blijkt dat er 356.000 artikelen per jaar in 10.449 diamond OA tijdschriften zijn gepubliceerd. Dit tegenover

435.000 artikelen per jaar in 3.919 APC-tijdschriften.² De situatie in Nederland is volgens de LENS data voor dezelfde tijdsperiode 144.306 artikelen totaal, waarvan 3.452 in diamond journals (2,4%). Dit is waarschijnlijk een onderschatting, want niet alle diamond journals zitten in DOAJ en mogelijk is bij diamond journals vaker affiliatie-informatie niet goed op orde waardoor deze dus niet herkend worden als 'Nederlands'.

Echter, in de afgelopen jaren hebben we een aantal ontwikkelingen gezien die de aandacht voor de diamond OA route (opnieuw) hebben aangewakkerd. Ook in Nederland.

Vervolg op UNL haalbaarheidsstudies

Begin 2021 verschenen de UNL-haalbaarheidsstudies voor 100% OA voor tijdschriftartikelen en boeken. In het rapport over tijdschriftartikelen wordt de diamond OA route als een van de verder uit te werken strategieën (actielijnen) voor de komende jaren aangemerkt.³ Een van de conclusies is dat met name voor de (brede) sociale- en geesteswetenschappen dit een zeer relevante route is. In het rapport over boeken wordt de aanbeveling gedaan om te 'participeren in diamond [OA] modellen voor de internationale boeken teneinde de internationale OA transitie te bevorderen'.⁴ Als vervolg is met landelijke stakeholders de ambities en rolling agenda t/m 2030 voor Open Scholarly Communication binnen NPOS⁵ nader uitgewerkt. Daarbij is onder andere gesteld dat er gezamenlijk meer geïnvesteerd moet worden in Diamond OA, enerzijds door een pluriform OA-beleid en een meer integrale sturing en anderzijds voor die wetenschapsgebieden met nu minder OA mogelijkheden. Op basis van een initiële notitie hierover heeft de UNL-stuurgroep SSPG van 24 juni jl verzocht om een voorstel uit te werken voor het versterken van het gezamenlijke OA beleid via de diamond OA route, inclusief de voorwaarden om dit (landelijk) te organiseren.

cOAlition S Diamond Open Access studie

In opdracht van cOAlition S heeft een consortium onder leiding van OPERAS een omvattend onderzoek gedaan naar de verschillende facetten van diamond OA; modellen, financiering, infrastructuur, etc. Dit heeft geleid tot het rapport 'OA Diamond Journals Study'⁶, hierboven al even genoemd in het kader van de hoeveelheid artikelen die gepubliceerd worden in diamond OA tijdschriften. Het rapport laat het potentiële belang van diamond OA zien en biedt een uniek en uitgebreid overzicht van het landschap van diamond OA tijdschriften en uitgevers. Het gaat tevens in op de uitdagingen waarmee deze tijdschriften en platforms worden geconfronteerd. Een van de belangrijkste bevindingen is dat diamond OA tijdschriften (en platforms) 'een economie is die grotendeels afhankelijk is van vrijwilligers, universiteiten

² Bosman, Jeroen et al. (2021). 'OA Diamond Journals Study. Part 1: Findings', p.8. DOI. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4558704>.

³ VSNU (2020). 'Naar 100% Open Access - tijdschriftartikelen'. https://www.universiteitennederland.nl/files/documenten/Domeinen/Open_Access/Naar%20100%20procent%20Open%20Access%20-%20tijdschriftartikelen.pdf

⁴ VSNU (2020). 'Naar 100% Open Access voor Nederlandse Onderzoekspublicaties: Academische boeken', p.6. <https://www.universiteitennederland.nl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/Open%20access/Naar%20100%20procent%20Open%20Access%20-%20academische%20boeken.pdf>

⁵ zie <https://www.openscience.nl/npos/>

⁶ Bosman, J. et al. (2021).

en de overheid'.⁷ Oftewel, de academische gemeenschap en/of beroepsgroep zelf. Dit levert zowel kansen als bedreigingen op. Deze worden in het volgende hoofdstuk toegelicht.

Het belang van diamond open access

Diamond OA, en dit wordt ook door bovengenoemde studies benadrukt, is een interessant alternatief voor volledig OA publiceren via (commerciële) tijdschriften die APC's in rekening brengen, en wel om de volgende redenen:

Inclusief en *community-driven*

Doordat er geen kosten worden berekend aan publicerende auteurs/instellingen, is het model inclusiever. Auteurs/instellingen met een kleinere of geen beurs uit Nederland, maar ook verschillende regio's in de wereld (bijvoorbeeld de Global South) kunnen toch volledig OA publiceren. Tevens ontstaat er meer gelijkheid tussen wetenschappelijke disciplines als het gaat om toegang tot open access publicatiemogelijkheden. Waar het bij de geesteswetenschappen nog wel eens aan extra financiering kan ontbreken, is voor de medische disciplines een bedrag van 4.000 euro of meer voor een APC zelden een probleem voor rijke instellingen. Deze ongelijkheid in beschikbare financiering kan voor een deel worden weggenomen. Inmiddels is er een groeiende consensus dat het APC-model de ongelijkheden tussen rijke en arme auteurs, instellingen, landen en regio's vergroot.⁸ Een integrale sturing binnen een meer pluriforme OA-beleid is nodig om op deze en andere effecten (bv kwaliteit, prijstransparantie, enz) te acteren.

Sturing op kosten en prijstransparantie is nodig om het lezen en het publiceren op de lange termijn duurzaam beheersbaar te houden.⁹ Het APC-model laat oplopende kosten zien. Zo stijgt het aandeel full gold OA op basis van APC's significant, alsmede de gemiddelde APC.¹⁰ Het diamond model laat zien dat kosten relatief lager kunnen uitvallen, onder andere omdat veel tijdschriften- en boeken(uitgevers) vanuit de academie zelf worden opgezet, ontwikkeld en onderhouden.¹¹ Deze inzichten zijn nodig voor onder andere een sterke coördinatie op full OA binnen een pluriforme OA-beleid. Verder staan bij diamond OA de academische waarden en principes centraal, zoals: academische soevereiniteit, eigenaarschap, non-profit, transparantie en *community-driven*. Deze waarden dienen ook onderdeel te worden van meer integrale sturing OA-beleid.

⁷ ibid p.8.

⁸ Zie bijvoorbeeld: Nobes A and Harris S. Open Access in low- and middle-income countries: attitudes and experiences of researchers. *Emerald Open Res* 2019, 1:17. <https://doi.org/10.35241/emeraldopenres.13325.1>; Debat H, Babini D. 2019. Plan S in Latin America: A precautionary note. *PeerJ Preprints* 7:e27834v2 <https://doi.org/10.7287/peerj.preprints.27834v2>.

⁹ Miedema, Frank, et al. (2020). Beyond APC: On the Need for Diamond Open Access Publication Platforms. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4758335>.

¹⁰ Een zestal universiteiten (UU, WUR, Groningen, Delft, Twente en Eindhoven) hebben een analyse gedaan van hun open access kosten. Dit wordt vanuit UKB nu opgepakt om structureel te gaan monitoren. Hieruit is een algemeen beeld op te maken dat APC-kosten voor volledig open access uitgevers een constante stijging laten zien.

¹¹ Bosman, J. et al. (2021), p 110-117.

Gelijker speelveld

Diamond OA kan bijdragen aan een gelijk speelveld m.b.t. kosten tussen lezers en auteurs en tussen rijkere instellingen en landen (ook in Global South) en bijdragen aan een gelijk speelveld tussen verschillende wetenschapsgebieden en soorten uitgevers.

Door aan de ene kant te sturen op het transformeren van bestaande contracten naar volledig OA met grote en middelgrote uitgevers, en aan de andere kant structurele ondersteuning te organiseren voor diamond OA uitgevers en platformen, wordt een gelijk speelveld gecreëerd in het wetenschappelijk publicatielandschap. Diamond OA kan ook gezien worden als een beweging naar meer regie en eigenaarschap in het brede, vaak commerciële, publicatielandschap. Daarbij kunnen ze fungeren als ‘*threat infrastructure*’ om innovatie en verandering in het systeem te forceren.¹²

Het is niet alleen op nationaal niveau belangrijk om het speelveld goed te organiseren en meer partijen dan alleen (middel)grote commerciële uitgevers toegang te geven tot het ecosysteem van wetenschappelijk publiceren. Internationaal is het van belang om hier gezamenlijk in op te treden. Er zijn hiervoor recentelijk de nodige stappen gezet, getuige de oproep om te investeren in de diamond OA route vanuit de Europese Unie en Science Europe, zoals bleek tijdens de laatste Open Science European Conference in Parijs¹³. Ook het *Diamond Open Access Action Plan* welke volgt op de *Diamond Open Access study*, roept op tot verdere samenwerking. Door meerdere modellen naast elkaar te laten floreren, kunnen alle wetenschappelijke disciplines gelijkwaardig meekomen in de OA doelstellingen van instellingen, funders en overheid.

Huidige obstakels

Uit de cOAlition S studie komt ook naar voren dat het diamond OA landschap zeer versnipperd is. De eerder genoemde conclusie dat het veld grotendeels afhankelijk is van vrijwilligers, universiteiten, funders en de overheid, zorgt voor een grote afhankelijkheid van (project)subsidies en/of donaties. Deze kunnen wel degelijk nuttig zijn voor eenmalig opvangen van kosten voor bijvoorbeeld omzetting van een betaalmuur of APC-model naar een diamond OA model of ontwikkeling van diamond infrastructuur. Probleem is dat deze (project)subsidies in het huidig bestel doorgaans kortlopend of niet voldoende zijn om op een goede manier initiatieven te kunnen verduurzamen.

Vanuit instellingen blijkt het doorgaans lastig om budget te alloceren voor ondersteuning van diamond OA. Huidige open access (gerelateerde) budgetten zijn bijna altijd ondergebracht bij de UB's, bijvoorbeeld in de Read & Publish deals met de grote uitgevers. In sommige gevallen worden er extra middelen ingezet voor bekostiging van open access, zoals bij de

¹² We gebruiken de term ‘*threat infrastructure*’ om te benadrukken dat deze een disruptie kunnen veroorzaken in het publicatiegedrag, maar ook innovatie in het publicatiesysteem. De term wordt hier nader toegelicht: <https://eve.gd/2020/07/03/the-emergence-of-threat-infrastructures-plan-s-and-behavioral-change/>

¹³ Open Science European Conference 2022 registratie met daarin een panel over diamond open access publiceren. Voor videoregistraties: <https://osec2022.eu/program/>

open access fondsen voor het betalen van APC's van Tu Delft en de UU of de diamond OA fondsen van de RUG en de UvA. Deze zijn stuk voor stuk in beheer van de UB's. Maar het is tot nu toe moeilijk gebleken om een collectieve aanpak en daarmee samengaand budget te organiseren vanuit de instellingen. Een gevolg is dat kleine uitgevers en tijdschriften lobbyen bij diverse universiteiten en andere organisaties (bijv. NWO) voor het verkrijgen van financiële middelen. Inzichten wie, wat en waarom stimuleert of financiert is er onvoldoende.

Een ander obstakel is het ontbreken van een meer integrale sturing van het OA-beleid inclusief voldoende investeringen in andere OA-alternatieven zoals diamond. Deze integrale sturing zal meer gericht moeten zijn op kwaliteit i.r.t. publicatiebeleid, kwaliteit van submission- en reviewproces, prijstransparantie, integrale kosten, brede leestoegang en uiteindelijk ook de maatschappelijke en wetenschappelijke impact. Daarbij zal ook de huidige erkenning- en waarderingsstructuur in de academie moeten veranderen zodanig dat het publiceren in alle tijdschriften, in vaktijdschriften met beroepspraktijk en in monografieën en boeken ook sterker gewaardeerd wordt. Nog steeds worden publicaties in Impact Factor (IF) tijdschriften hoger gewaardeerd, of in veel gevallen zelfs nagestreefd. Veel van deze tijdschriften zijn gesloten (hybrid OA) of zijn volledig OA met een dure APC. Uitgevers blijven de IF koesteren, omdat ze hier ook een koppeling kunnen maken met de APC. Stelregel is: hoe hoger de Impact Factor, hoe hoger het bedrag zal zijn dat betaald dient te worden voor open access. Nederlandstalige tijdschriften staan hierdoor ook onder druk. Deze hebben doorgaans geen, of een zeer lage IF, onder andere vanwege de voertaal. Ook vaktijdschriften, die noodzakelijk zijn voor kennisdeling met beroepsgroepen en het brede publiek zien aantal artikelen en abonnees teruglopen, omdat onderzoekers in Engelstalige IF-tijdschriften moeten publiceren. Een investering in de diamond route en in een meer pluriform OA-beleid dient dus parallel ondersteund te worden in een rijkere Erkennen & Waarderen-beleid (als onderdeel E&W waarderen programma).

Diamond OA vraagt om een andere kijk en visie op hoe we het huidige wetenschappelijke publicatiesysteem financieren én hoe we daar qua strategie op willen sturen, ook door middel van het nieuwe erkennen en waarderen. Het ontbreekt nog vaak aan (nationale) samenwerking, specifieke kennis en handvatten om dit op te pakken. Deze notitie en het opstarten van een gezamenlijk project is bedoeld om daar verandering in te brengen.

Nationale Open Science ambities 2022 - 2030

Diamond OA is verankerd in de Open Scholarly Communication (*rolling*) agenda van landelijke stakeholders als onderdeel van het NPOS ambitiedocument 2022-2030¹⁴. De uitwerking hiervan in een rolling agenda ligt momenteel (oktober 2022) bestuurlijk voor. Met de bovenstaande argumenten voor de noodzaak van diamond OA hebben we getracht dit te rationaliseren. Er wordt gevraagd om actieve inzet van alle Nederlandse partijen om alternatieve routes dan alleen de Read & Publish deals te verkennen, en, waar noodzakelijk,

¹⁴ NPOS (2022). 'Open Science 2030 in Nederland NPOS2030 Ambitiedocument'. Versie 0.91 | 21 april 2022.
https://www.openscience.nl/documentatie_trashed/npos2030-ambition-document/

duurzaam te ondersteunen. Naast inzet op *membership deals* met volledig OA uitgevers die APC's berekenen, is ondersteuning van diamond (non-APC) OA de andere belangrijke route. De volgende secties in dit rapport gaan in op de huidige situatie rond diamond OA in Nederland, zowel qua initiatieven en projecten als de huidige financiering die via bepaalde instellingen al loopt. We sluiten af met een concreet actieplan voor de toekomst, gericht op duurzame investering van diamond OA.

2. Diamond open access modellen

Wat volgt is niet een volledig beeld, maar een selectie van de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van diamond OA financieringsmodellen. Voor een completer overzicht van de verschillende modellen en de problematiek rond duurzaamheid, verwijzen we graag naar het rapport van cOAlition S.¹⁵

Subsidies / investering (bijv. in-kind)

Universiteiten, bibliotheken of charitatieve instellingen kunnen besluiten om in diamond OA publicatie-infrastructuur en/of uitgeverijen te investeren dan wel te subsidiëren. Voorbeelden zijn zogenaamde ‘New University Press’ (NUP) en/of ‘Library-Led Publishing’ (LLP) initiatieven die verderop in dit stuk worden toegelicht, maar ook tijdschriftenplatforms (of onderliggende infrastructuur waarmee dit mogelijk wordt gemaakt) die door de academische gemeenschap in de breedste zin (blijvend) worden ondersteund. Bij dergelijke initiatieven ligt het eigenaarschap doorgaans (dicht)bij de academische instellingen.

Memberships / consortia / donaties

Lidmaatschappen kunnen bijvoorbeeld via wetenschappelijke verenigingen lopen die daarmee een diamond OA tijdschrift financieren. Of er wordt aan universiteitsbibliotheken een klein bedrag gevraagd waar bepaalde tegemoetkomingen vanuit het tijdschrift/uitgever kunnen worden gedaan.

Financiering van diamond OA uitgevers/journals via het vormen van consortia makkelijker worden gemaakt. Door samenwerking kan bijvoorbeeld schaalvergroting plaatsvinden en kostenefficiënt worden gewerkt. Er wordt afgerekend via een partij, wat het voor bibliotheken makkelijker maakt om aan deze initiatieven mee te doen. Voorbeelden zijn SCOAP3 voor de natuurkunde. Maar ook organisaties als het recentelijk opgezette ‘Open Access Community Framework’ (OACF)¹⁶ van JISC en LYRISIS’ ‘Open Access Community Investment Program’ (OACIP)¹⁷ zijn interessante voorbeelden waar bibliotheken en instellingen bij elkaar worden gebracht om collectieve financiering van (diamond) OA mogelijk te maken.

Een ander (aanvullend) model dat tijdschriften hanteren is gericht op vrijwillige donaties van auteurs (“pay what you can”). Er is alleen sprake van een APC als de auteur ook echt middelen hiervoor heeft om deze te betalen. En zelfs dan is er geen verplichting. Het is een moreel appèl aan de leden van de community die aan het tijdschrift hangt. Het fonds van de Universiteit van Amsterdam is hier een mooi voorbeeld van. Dit wordt later toegelicht.

¹⁵ Bosman, J. et al. (2021). p. 110-126.

¹⁶ <https://www.jisc.ac.uk/blog/a-new-approach-to-supporting-scholarly-communications-announcing-the-oacf-24-feb-2022>

¹⁷ <https://www.lyrasis.org/content/Pages/oacip.aspx>

Transitionele modellen

Uitgevers experimenteren met verschillende modellen waarbij bestaande geldstromen voor acquisitie van tijdschriften en boeken, anders worden ingezet: het OA publiceren van het tijdschriften zonder bijkomende kosten voor (individuele) auteurs.

S2O

Een van de modellen die nu door meerdere uitgevers wordt getest en ingevoerd is Subscribe-to-Open (S2O). Abonnementen op tijdschriften blijven bestaan, maar uitgevers beloven de content van deze tijdschriften volledig OA te publiceren, mits er genoeg 'subscribers' zijn en blijven. Het model is zo opgezet dat bij teruglopende abonnementen er door de uitgever besloten kan worden om de content van toekomstige nummers weer achter een betaalmuur te zetten. Juist dit risico van het mogelijk terugvallen van diamond OA naar content weer achter een betaalmuur is een van de redenen dat S2O nog met enige voorzichtigheid moet worden ingezet. De content die onder S2O contracten is gepubliceerd blijft wel vrij beschikbaar.

CAP

De Public Library of Science (PLOS) heeft recentelijk voor haar tijdschriften het zogenaamde Community Action Publishing (CAP) model ontwikkeld. Volledig OA tijdschriften lopen de investeringen die worden gedaan in de Read & Publish deals mis, desondanks is er een stijging van het aantal artikelen in volledig OA tijdschriften te zien. Het CAP-model wil de publicatiekosten eerlijker verdelen. Gevraagd wordt om een institutionele vergoeding (proportioneel) ter dekking van publicaties door auteurs (soms ook co-auteurs) van de instelling. De institutionele leden betalen een vergoeding op basis van de publicatiegeschiedenis van hun auteurs. Lidmaatschap garandeert financiering voor toekomstige publicaties van hun auteurs. *Corresponding* auteurs van instellingen die geen lid zijn betalen een vergoeding voor niet-leden. Door dit achter de schermen te organiseren, worden financiële drempels bij individuele auteurs weggenomen. Desalniettemin wordt er met dit model nog steeds kosten berekend per artikel.

SCOAP3

SCOAP3 is een partnerschap van meer dan 3.000 bibliotheken, onderzoeksfinanciers en -instellingen in 44 landen. In samenwerking met uitgevers heeft SCOAP3 verschillende (delen van) tijdschriften op het gebied van High-Energy Physics omgezet naar open access en blijft OA-publiceren in deze tijdschriften ondersteunen zonder kosten voor auteurs. SCOAP3 is een voorbeeld van een model waar abonnementsgeld wordt omgeleid om OA te publiceren mogelijk te maken zonder kosten voor alle auteurs, dus niet alleen voor degenen die zijn aangesloten bij deelnemende instellingen/financiers.

Direct-to-Open

Een model dat door MIT Press is geïnitieerd, en op dit moment wordt getest, dat erop is gericht om OA boeken zonder bijkomende kosten voor auteurs en/of instellingen mogelijk te maken. Bij boeken is er vaak geen sprake van een abonnement, maar ook hier wordt aan

bibliotheken gevraagd om in te schrijven (een donatie te doen) op de boekenlijst van MIT Press. Bij voldoende animo zal de uitgeverij haar front list OA publiceren.

Een uitdaging welke voor alle hierboven genoemde modellen in meer of mindere mate geldt, is dat het een verschuiving is van betalen voor content, naar betalen voor een service. En dat deze modellen alleen werken voor bestaande publicaties die al inkomsten genereren uit een niet-Diamond model. Dit is echter lang nog niet altijd een route waar direct geld voor beschikbaar is. De budgetten zijn doorgaans geormerkt voor acquisitie van content. In de afgelopen jaren hebben we gezien dat dit problematisch is voor lidmaatschappen met volledig OA uitgevers (bijv. Frontiers, MDPI, e-Life, Hindawi, etc.), maar ook voor duurzame financiële ondersteuning van diamond OA uitgevers en platformen (bijv. Sci-Post, Open Library of Humanities, etc.).

3. Diamond open access in Nederland

Om een beeld te krijgen wat er op dit moment gebeurt op het gebied van diamond OA in Nederland, geven we hieronder een kort en bondig overzicht van de verschillende ontwikkelingen, projecten en initiatieven.

Onafhankelijke uitgevers

Nederland kent een aantal onafhankelijke uitgeverijen die, al dan niet sterk verbonden met een universiteit vooral actief zijn in de sociale- en geesteswetenschappen. Een uitgeverij in Nederland die met diamond OA modellen (zoals Subscribe to Open - S2O) experimenteren is Amsterdam University Press. Hiermee is inmiddels een landelijke deal afgesloten.

NUP's en LLP's

De termen 'New University Press' (NUP) en 'Library-Led Publishing' (LLP) zijn sinds enkele jaren in gebruik om een onderscheid te maken met traditionele 'University Presses'.¹⁸ NUP's/LLP's zijn in beginsel gericht op OA publiceren en worden gezien als een service voor de onderzoekers en docenten van de desbetreffende universiteit en bieden in veel gevallen diamond OA aan - in ieder geval voor de eigen onderzoekers. Het verschil met traditionele *university presses* is dat de NUP/LLP's vaak opereren vanuit het institutionele open access/open science beleid. Deze twee kenmerken, de NUP/LLP als een service (in veel gevallen van de bibliotheek) en volledig OA, leiden ook tot een ander financieel beleid: de uitgeverij wordt gezien als een kostenpost op de lopende begroting en wordt veelal gefinancierd vanuit middelen die bij ondersteuning van OA en/of open science horen. De opbrengsten zijn deels financieel (bijv. de verkoop van papieren boeken), maar liggen vooral in de bredere verspreiding en daarmee maatschappelijke impact van de wetenschappelijke resultaten.

Het Nederlandse veld laat in de afgelopen vijf jaar een sterke groei zien van NUP's/LLP's. De universiteiten van Leiden, Groningen, Delft, Tilburg, Nijmegen, en in de nabije toekomst Maastricht, hebben een infrastructuur voor het uitgeven van tijdschriften en/of boeken. Utrecht heeft in het verleden een uitgeefportolio (Igitur/Uopen Journals) onderhouden met tal van diamond OA tijdschriften. Rond 2019 heeft Utrecht een andere richting gekozen met als strategie afbouwen van het lokale programma en participeren in de aanloopfase van het project Openjournals.nl (hieronder nader toegelicht). Een zestal tijdschriften die bij Utrecht waren ondergebracht, zijn inmiddels daar naartoe verhuisd.

Het eigenaarschap en de financiële verantwoordelijkheden van alle bovengenoemde uitgeefactiviteiten ligt bij de instellingen. Delft, Nijmegen, Tilburg en Groningen hanteren

¹⁸ Janneke Adema and Graham Stone (2017). 'Changing Publishing Ecologies: A Landscape Study of New University Presses and Academic-Led Publishing: A Report to JISC'. July 6, 2017. <https://repository.jisc.ac.uk/6666/1/Changing-publishing-ecologies-report.pdf>.

expliciet een diamond OA model voor hun tijdschriften en boeken. Kosten worden gedragen door de instellingen. Alleen als er externe financiering beschikbaar is, kan er op vrijwillige basis een beroep op worden gedaan.

Een opmerkelijke internationale tendens is de vorming van consortia van institutionele uitgevers. Een mooi voorbeeld is het Schotse consortium SCURL dat onlangs aankondigde dat 18 Schotse *university presses* met elkaar samen gaan werken onder de vlag van Scottish Universities Press.¹⁹ Hetzelfde, al is het wel op kleinere schaal, gebeurt met een vijftal academische uitgevers in Berlijn, die samen Berlin Universities Publishing gaan opzetten. De laatste is zelfs expliciet in haar ambities rond diamond OA.²⁰ Deze schaalvergroting zorgt voor kostenefficiëntie (achter de schermen wordt infrastructuur, productie- en het redactieproces gedeeld) en veel grotere zichtbaarheid en bereik. Met het groeiend aantal NLP's en LLP's in Nederland is dit een interessant model om verder te onderzoeken. Er zijn al eerste stappen gezet voor het opzetten van een netwerk om kennis te delen en bepaalde services collectief aan te bieden.

Open (publieke) infrastructuur

Internationale context

In de afgelopen vijftien jaar is er in Europa een levendig ecosysteem ontstaan van nationale en regionale open publicatieplatforms, vaak gericht op diamond OA publiceren. Overigens is dit niet specifiek voor Europa; er zijn veel andere toonaangevende en vaak ook oudere, nationaal of regionaal gecoördineerde platforms ontwikkeld in andere delen van de wereld, zoals in Zuid-Amerika (bijv. Scielo, Amelica/Redalyc). De beschikbaarheid van open source software en tools²¹ heeft tot meer mogelijkheden voor onderliggende technische (open en interoperabele) infrastructuur geleid waarmee publicatieplatforms makkelijk kunnen worden opgezet. Dit stelt academische gemeenschappen in staat om capaciteit op te bouwen en hun wetenschappelijke tijdschriften te professionaliseren en te onderhouden. En niet onbelangrijk: het eigenaarschap van tijdschriften (meer) in eigen handen te houden.

Deze tijdschriftplatforms spelen een bijzondere rol in het desbetreffende land of regio. Ze bieden een platform voor kleinere tijdschriftgemeenschappen om te professionaliseren door laagdrempelige (technische) oplossingen aan te bieden. Ze ondersteunen meertaligheid²² omdat ze publiceren in meerdere talen dan het Engels ondersteunen. Bovendien vormen ze een tegenwicht tegen de massificatie en uniformisering van grote uitgeverijen en brengen ze als zodanig bibliodiversiteit met zich mee.²³ Als tegenhanger voor wetenschappelijke

¹⁹ <https://www.scurl.ac.uk/open-access-press>

²⁰ <https://www.berlin-universities-publishing.de/ueber-uns/policies/open-access-grundsaeetze/index.html>

²¹ Zie bijvoorbeeld: John W Maxwell et. al. (2019). 'Mind the Gap: A Landscape Analysis of Open Source Publishing Tools and Platforms' <https://mindthegap.pubpub.org/>

²² Zie: Helsinki Initiative on Multilingualism. <https://www.helsinki-initiative.org/en>

²³ Zie: Jussieu Call for Open science and bibliodiversity. 2017 [accessed on 27 January 2022]. Available at: <https://jussieucall.org/jussieu-call/#call>

uitgevers/tijdschriften met een winstoogmerk, bieden deze platforms vaak een alternatief voor APC's door meer billijke modellen aan te bieden.

Transitie tijdschriften naar diamond OA en rol Openjournals.nl

De overstap van een abonnementenmodel naar volledig OA lijkt soms niet haalbaar voor een tijdschrift. Sommige tijdschriften aarzelen in hun overstap en die aarzeling is vaak gerelateerd aan hun businessmodel en inkomsten op lange termijn. Dit is een afweging die tijdschriften en uitgevers zelf moeten maken, maar waarbij het collectief van uitgevers (bijv. verenigd in Media voor Vak en Wetenschap) en de publieke partijen ondersteuning kunnen bieden (bijv. via good practices, expertisecentrum, etc.).

Tijdschriften die qua businessmodel al over zijn naar een diamond OA model zijn, zoeken naar gerichte infrastructuur die hen helpt om hun businessmodel kostenefficiënt te houden m.b.t. workflow van het uitgeefproces en onderliggende technische infrastructuur. Om deze journals binnen Nederland een betaalbaar alternatief te bieden, is openjournals.nl ontwikkeld, een landelijke open service-infrastructuur voor 'redactionele entiteiten' (wetenschappelijke genootschappen, redacties, uitgevers) die diamond OA willen publiceren. De technische infrastructuur van het platform wordt geleverd door het Humanities Cluster van de KNAW en biedt een volledig open source publicatie- en manuscript workflowsysteem. Het platform is geïnspireerd op succesvolle voorgangers in Denemarken en Finland.

Tijdschriften op openjournals.nl dienen aan de volgende criteria te voldoen:

- Alle artikelen zijn direct bij publicatie OA, artikelen zijn voor iedereen gratis leesbaar.
- Redacties passen een duidelijk omschreven peer-review proces toe.
- Auteurs behouden het auteursrecht. Redactionele entiteiten behouden het eigenaarschap op tijdschrift.
- Artikelen worden gepubliceerd onder een creative commons licentie (CC BY 4.0).
- Auteurs worden geen APC's of andere kosten in rekening gebracht.
- Registratie bij DOAJ of op weg daarnaartoe.

Tijdschriften die van het platform gebruik maken, wordt om een geringe jaarlijkse bijdrage gevraagd (€2.500,- excl. BTW). In navolging van internationale initiatieven is het raadzaam snel een verkenning te starten naar de mogelijkheden om universitaire investeringen in bv. NUPs en LLPs qua onderliggende infrastructuren te koppelen aan openjournals.nl platform, waarmee op deze manier investeringen op universiteitsniveau gedaan kunnen worden.

Openjournals.nl is is begin 2021 als project gestart met zes tijdschriften. Dit is in anderhalf jaar tijd gegroeid naar 21 tijdschriften. Voor het einde van 2022 wordt verwacht dat dit uitgroeit naar 25 tijdschriften. NWO heeft verantwoordelijkheid genomen door de eerste drie jaar van het project te financieren (juni 2020 - juni 2023). Partijen verbonden aan NPOS hebben onlangs besloten om de komende 5 jaren openjournals.nl verder te financieren (uit de 4M€ OCW middelen voor 2022). Echter commitment van kennispartijen voor een duurzaam financieringsmodel is op korte termijn hard nodig, juist ook voor tijdschriften gekoppeld aan

openjournals.nl. Van belang is dat alle belanghebbenden (universiteiten, universiteitsbibliotheken, KNAW en NWO) hun steentje bijdragen aan het ondersteunen van deze (technische) infrastructuur.

LERU Public Infrastructure project

De Public Infrastructure Taskforce (PIT) van LERU onderzoekt op dit moment wat universiteiten kunnen doen bij het opzetten van een publieke infrastructuur om allerlei academische output – in alle stadia van het onderzoeksproces – OA te publiceren, met behoud van digitale soevereiniteit, academische kwaliteit en integriteit. Kostenefficiëntie en -beheersing spelen hier ook een belangrijke rol, waarbij het doel is dat onderzoekers niet voor de kosten hoeven op te draaien. Inzet hierbij is bijvoorbeeld de bestaande infrastructuur rondom institutionele repositories als een basisplatform in te zetten voor diamond OA publiceren. Doel is om aan de hand van de uitkomsten van het onderzoek een advies uit te brengen aan het rectoren-overleg of en hoe LERU publieke infrastructuur voor OA publiceren kan ondersteunen.²⁴ De Universiteit van Amsterdam, Universiteit Utrecht en Universiteit Leiden (LERU-leden) leveren een actieve bijdrage aan het onderzoek.

Een langetermijnvisie: open access voor alle onderzoeksoutput

Tot nu toe hebben we het met name gehad over het traditionele uitgeefproces, waarbij artikelen en boeken bij uitgeverij digitaal of in papier verschijnen. Met het bovengenoemde LERU project beweegt dit al in de richting van een platform dat zich zou kunnen richten op ‘publiceren’ tijdens de gehele onderzoeksketen. In de uitwerkingen van het NPOS wordt in de *Open Scholarly Communication* lijn voorgesteld om een nationaal platform op te richten dat zich richt op alle (tussentijdse) resultaten in de gehele onderzoeksketen. Uitgangspunt hierbij is dat we moeten afstappen van het doel dat alleen het eindproduct (lees: artikel in PDF als *Version of Record*) in open access beschikbaar moet te komen. Open Science richt zich op het in een zo vroeg mogelijk stadium betrekken van (maatschappelijke) actoren. Het zou daarbij eerder om een ‘*record of versions*’ moeten gaan, met daarin opgenomen ook ‘publicaties’ van onderzoeksresultaten uit het gehele onderzoekstraject, de zogenaamde ‘*research journey*’. Denk aan onderzoeksplan, subsidieaanvraag, onderzoeksdata, protocollen, pre-registraties, software, code, documentatie, afgeleide (open) onderwijsmaterialen, etc. Deze ‘*journey*’ moet idealiter door middel van goed gebruik van *Persistent Identifiers* en metadata altijd goed te herleiden zijn. Dergelijke platformen zouden rechtstreeks beheerd kunnen worden door funders en/of universiteiten.²⁵ Inmiddels zijn er recentelijk een aantal interessante initiatieven gelanceerd op dit gebied en waar inspiratie kan worden opgedaan. We lichten er hier twee uit:

²⁴ Oort, Frans. (2022). Public Infrastructure: Promoting Open Access, FAIR Data, and Digital Sovereignty - LERU Focus Group Charter (December 2021). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7028254>

²⁵ Miedema, F., Verbeke, D., Sondervan, J., Woutersen-Windhouwer, S., & Oort, F. (2020). Beyond APC: On the Need for Diamond Open Access Publication Platforms. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4758335>.

Octopus (<https://www.octopus.ac/>) is een platform in oprichting en wordt gebouwd door Jisc. Financiering loopt via onderzoeksfinancier UKRI en het project werkt samen met het UK Reproducibility Network (UKRN). Octopus gaat een nieuw '*primary research record*' creëren om onderzoek '*as it happens*' vast te leggen en te beoordelen. Het verdeelt de publicatie van wetenschappelijk onderzoek in meerdere elementen in tegenstelling tot een traditioneel tijdschriftartikel. Deze elementen zullen aan elkaar worden gekoppeld. Deze kleinere publicatie-eenheden moedigen sneller delen aan en er kan waardering worden gegeven voor individueel werk in alle stadia van het onderzoeksproces, inclusief peer review. Voor onderzoekers is het gratis om te publiceren, voor lezers is het gratis om te gebruiken.

Research Equals (<https://www.researchequals.com/>) is vergelijkbaar met Octopus: het faciliteren van het publiceren van (deel)onderzoeksoutput in de gehele onderzoeksketen. Het grootste verschil is dat Research Equals een onafhankelijke start-up is met investeringsgeld van charitatieve stichtingen. Het ontwikkelt op dit moment een business model waarbij volledig open publiceren (met de meest liberale open licentie) wordt beloond, omdat dit gratis is. Wil je meer restrictievere open licenties gebruiken, dan wordt er wel een betaling vereist.

4. Huidige investeringen

In Q2 van 2022 is er een uitvraag gedaan bij de instellingen/universiteitsbibliotheken (UNL, NFU, NWO) naar huidige investeringen/donaties in diamond OA initiatieven, uitgevers en platformen. Dit levert een divers beeld op. Sommige universiteiten ondersteunen een aantal diamond OA uitgevers en er zijn universiteiten die een breed scala aan diamond OA initiatieven ondersteunen, maar ook die één of helemaal geen initiatieven ondersteunen. Sommige doen dit vanuit een bepaalde strategie, anderen regelen dit meer ad hoc in. De UNL-instellingen zijn allemaal in meer of mindere mate actief, bij de NFU is er praktisch geen sprake van structurele ondersteuning voor diamond OA. Het is vaak niet duidelijk of de ondersteuning voor langere termijn is of gegarandeerd wordt. Ook lijken de initiatieven die worden ondersteund met name uit (tijdelijk) extra budget te komen (bijv. RUG, UvA, UU), ofwel via bibliotheek of universiteit. Acquisitiebudget wordt voor zover bekend bijna niet ingezet.

Diamond OA ondersteuning en fondsen

Het overzicht hieronder geeft het aantal diamond OA uitgevers/initiatieven weer die door meer dan twee instellingen (universiteiten en NWO) worden ondersteund, alsmede bestaande fondsen bij een aantal universiteiten. Genoemde bedragen zijn bij benadering.

- **Tijdschriften / platformen**
 - SciPost (9 instellingen, 1 in overweging. Jaarlijkse totale bijdrage +-€ 20k)
 - Open Library of Humanities (9 instellingen, 1 in overweging. Jaarlijkse totale bijdrage +-12k)
 - openjournals.nl (4 instellingen. Projectsubsidie NWO. Jaarlijkse totale bijdrage (inclusief projectsubsidie) +-€120k)
- **Boeken uitgevers**
 - Open Book Publishers (3 instellingen, 1 in overweging. Jaarlijkse totale bijdrage +-€1k)
 - Punctum Books (3 instellingen, 1 in overweging. Jaarlijkse totale bijdrage +-€1k)
- **Uitgeefmodellen**
 - MIT Press D20 (3 instellingen, 1 in overweging. Jaarlijkse totale bijdrage +-€5k)
 - Subscribe to Open (S2O) - Amsterdam University Press (landelijke deal. Jaarlijkse totale bijdrage +-€45k)
 - SCOAP3 (landelijke deal - €128k)
- **Fondsen**
 - **Rijksuniversiteit Groningen**

De RUG heeft in 2022 een *stimuleringsfonds diamond OA* gelanceerd (50.000 euro per jaar, gebudgetteerd voor twee jaar). Het fonds is bedoeld ter ondersteuning van diamond OA initiatieven van UG/UMCG onderzoekers en kan worden ingezet om

bestaande initiatieven uit te breiden en te verbeteren of om nieuwe op te zetten. Aanvragen worden beoordeeld op de volgende criteria: 1) Verbinding met de RUG/UMCG; 2) Naleving van de Fair OA Principles; 3) Haalbaarheid van de aanvraag (d.w.z. of het geplande initiatief realistisch kan worden gerealiseerd binnen de financiële grenzen van het fonds) en 4) Continuïteit en duurzaamheid van het initiatief.

- **Universiteit van Amsterdam**

De UvA heeft in 2021 het *UvA Diamant Open Access Fonds* van **100.000 euro** voor de periode van vijf jaar. Met het fonds worden bewezen diamant-initiatieven gesteund, waarin door UvA-onderzoekers is gepubliceerd en – op aanvraag – nieuw op te starten of bewezen diamant OA-initiatieven aan de UvA gefinancierd. De diamond OA financiering is verdeeld in twee routes; per jaar is 50.000 euro beschikbaar voor elke route.

Route 1: Donaties aan diamond initiatieven waarin UvA-onderzoekers hebben gepubliceerd, mits een tijdschrift a) is ingeschreven in de DOAJ en b) publicatie met een CC BY-licentie (conform de voorwaarden van Plan S). Het registratiesysteem Pure van de UvA is de bron voor de jaarlijkse identificatie van diamond OA publicaties.

Route 2: Financiering op aanvraag voor UvA OA-initiatieven. Ten behoeve van het starten van nieuwe UvA-diamond initiatieven of het uitbreiden, opschalen of professionaliseren van bestaande, kunnen gemotiveerde aanvragen voor (eenmalige) financiering uit het fonds worden ingediend.

- **Radboud Universiteit**

RU laat fondsen/financiering voor diamond OA via de nieuwe NUP Radboud University Press lopen en gebruikt openjournals.nl als dedicated platform voor haar tijdschriften. De universiteit reserveert om en nabij **300.000 euro** per jaar voor het uitvoeren van de uitgeefactiviteiten.

- **TU Delft**

TU Delft lanceerde Delft Open Publishing een aantal jaar geleden. De uitgeverij volgt een diamond OA model, met rond de 19 tijdschriften en tal van boeken. Ze maken gebruik van een eigen installatie van Open Journal Systems. De universiteit reserveert om en nabij **210.000 euro** per jaar voor het uitvoeren van de uitgeefactiviteiten.

- **Rijksuniversiteit Groningen**

RUG heeft sinds 2017 een eigen university press, met op dit moment 21 tijdschriften en meerdere boeken. Ook deze uitgeverij hanteert een diamond model.

- **Universiteit Utrecht**

De UU heeft onlangs in haar nieuwe OA beleid het (financieel) ondersteunen van open infrastructuur en diamond OA als een van de strategische actielijnen aangemerkt. Een eerste stap is dat UU structureel Openjournals.nl gaat ondersteunen voor **10.000 euro** per jaar.

- **Vrije Universiteit Amsterdam**

De VU heeft voor 2023 een stimuleringsfonds ingesteld van **75.000 euro** ten behoeve van het ondersteunen van innovaties aan het publicatielandschap (onder andere diamond OA platforms).

Een voorzichtige inschatting is dat voor alle bovenstaande lidmaatschappen, projecten en organisaties die kunnen worden gerelateerd aan ondersteuning van diamond OA het over een budget gaat van tussen de €900-1000k. Dat is wat we in beeld hebben kunnen krijgen. Er zal hier en daar meer geïnvesteerd worden, onze inschatting is dat dit niet meer dan €100k zal zijn. Hiermee bedraagt de gezamenlijke investeringen in diamond OA ongeveer 2% van het totaal dat aan contracten met uitgevers wordt besteed (UNL circa 43M€/jaar, landelijk 63M€, zie haalbaarheidsstudie 100% OA uit 2020²⁶). Daarmee is in Nederland diamond OA geen volwaardig alternatief in het publicatielandschap.

Internationale vergelijking

Zoals eerder vermeld, wordt er niet alleen in Europa, maar ook ver daarbuiten al georganiseerd geïnvesteerd in diamond OA. Soms gebeurt dit al jaren en in sommige gevallen is dit recentelijk opgepakt voor overheden en/of funders. We geven hier drie voorbeelden afkomstig van omliggende landen.

Frankrijk

In Frankrijk wordt al jaren geïnvesteerd in landelijk gecoördineerde publicatie infrastructuur. te weten OpenEdition (voor tijdschriften en boeken) en het open archief HAL (landelijk repository). In het *Second French Plan for Open Science* (het eerste stamt uit 2018, het tweede uit 2021) is ondersteuning voor diamond OA een van de drie actielijnen voor het thema wetenschappelijk publiceren.²⁷

Finland

Sinds 2017 heeft Finland een nationaal tijdschriftenplatform (journal.fi) waar inmiddels meer dan 100 tijdschriften op staan. Het platform wordt onderhouden door de Finnish Learned Societies. Sinds 2021 is er ook een boekenplatform (edition.fi) aan de nationale infrastructuur

²⁶ [https://www.universiteitenvannederland.nl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/Open access/Naar 100 procent Open Access - tijdschriftartikelen.pdf](https://www.universiteitenvannederland.nl/files/documenten/Domeinen/Onderzoek/Open%20access/Naar%20100%20procent%20Open%20Access%20-%20tijdschriftartikelen.pdf)

²⁷ Second French Plan for Open Science: Generalising Open Science in France 2021-2024, p.10.
https://www.ouvrirelascience.fr/wp-content/uploads/2021/10/Second_French_Plan-for-Open-Science_web.pdf

toegevoegd. Finse academische boekenuitgevers kunnen hier laagdrempelig open access boeken op publiceren.

Verenigd Koninkrijk

In het kielzog van het recente OA beleid van de onderzoeksfinancier UKRI is het Octopus project gestart. Dit is niet zozeer gericht op het traditionele tijdschrift, zoals hierboven al is aangegeven, maar levert voor onderzoekers wel een 'gratis' publicatieroute voor onderzoeksoutput.

5. Investeringsplan 2022-2030

Met dit investeringsplan willen we door middel van gerichte doelstellingen, leidende principes en concrete acties voor organisatie en budgetering, een impuls geven aan de verdere ontwikkeling en versteviging van diamond OA in Nederland.

Doelen

Er kan worden geconcludeerd dat in Nederland de diamond OA route nog nauwelijks structureel en gecoördineerd wordt gestimuleerd (in vergelijking met wat er internationaal op termijn gewenst is). Samengevat is verdere opschaling van de diamond OA route in Nederland hard nodig. Niet alleen om gezamenlijk op te trekken maar ook om diamond OA route als volwaardig alternatief in het publicatielandschap te ontwikkelen. Voor wat betreft de ondersteuning hebben we de volgende hoofddoelen voor ogen:

- Het creëren van een pluriform, rijk wetenschappelijk publicatielandschap met meerdere inclusieve en eerlijke publicatiemodellen, waarbij tegelijk gestuurd kan worden op kostenbeheersing (-reductie) zowel bij tijdschriften die diamond OA publiceren alsook voor het bredere publicatie landschap zoals vaktijdschriften en boeken,
- Integrale en collectieve aanpak van diamond OA als een volwaardig, duurzaam publicatiemodel die eerlijker en inclusiever is en waarbij gestuurd wordt op kwaliteit, lagere kosten en waarbij de belangen van de academische gemeenschap leidend zijn.

Subdoelen

De volgende subdoelen dragen bij aan het bereiken van de hoofddoelen:

- Stimuleren dat er meer diamond OA gepubliceerd wordt door NL auteurs. Het borgen van academische kwaliteit staat daarbij centraal.
- Bijdragen aan eigenaarschap bij academische gemeenschap waarbij diamond initiatieven juist gestuurd/bestuurd worden door die gemeenschap en de betrokken publieke instellingen. Deze instellingen investeren (tijdelijk dan wel structureel) en zitten daardoor (mede) aan het stuur.
- Specifieke Nederlandse initiatieven/tijdschriften ondersteunen en ontwikkelen, met oog voor professionalisering, verduurzaming en kostenefficiency.
- Via de diamond OA route bijdragen aan volwaardige OA keuzes voor alle wetenschapsgebieden, vooral ook bij de brede sociale- en geesteswetenschappen.
- Internationaal bijdragen aan deze transitie door ondersteuning van buitenlandse diamond initiatieven waar auteurs van Nederlandse universiteiten van profiteren.
- Zorgdragen voor goede internationale inbedding vooral m.b.t. internationale tijdschriften en m.b.t. ondersteunende infrastructuren. Bijvoorbeeld via organisaties

als Science Europe, de LERU, OPERAS en acties van de Europese Commissie, in het bijzonder de Horizon Europe projecten ‘Developing Institutional Open Access Publishing Models to Advance Scholarly Communication’ (DIAMAS)²⁸ en ‘Creating a Robust Accessible Federated Technology for Open Access’ (CRAFT-OA) en het Diamond OA action plan²⁹.

Leidende principes

- **Kwaliteit**

Investerings zetten in op initiatieven, projecten, uitgevers en platformen met een gedegen kwaliteitsbewaking van de inhoud (van redactionele kwaliteitsslag (peer-review)) alsmede van open access (duurzaamheid content, open licenties, e.d.). Over al deze processen zijn deze partijen transparant op hun website.

- **Non-profit**

Bij voorkeur hebben in aanmerking komende initiatieven, projecten, uitgevers en platformen een non-profit business model. For-profit wordt alleen ondersteund als duidelijk kan worden gemaakt dat er transparantie over prijzen en winstmarges is, en deze ook proportioneel zijn.

- **Eigenaarschap**

Het eigenaarschap van initiatieven, projecten, uitgevers en platformen ligt geheel (of in meerdere mate) in handen van de academische gemeenschap. Dit kunnen bijvoorbeeld instellingen, wetenschappelijke genootschappen, wetenschappers of stichtingen zijn.

- **Transparantie over prijzen en kostenmodel**

Alle in aanmerking komende initiatieven, projecten, uitgevers en platformen zijn transparant over gehanteerde prijzen en het kostenmodel, zodat altijd kan worden geverifieerd of dit eerlijke modellen zijn.

- **Duurzaamheid**

Alle in aanmerking komende initiatieven, projecten, uitgevers en platformen hebben een duurzaam financieringsmodel, alsook een archiveringsplan in werking, waarmee kan worden gegarandeerd dat al het gepubliceerde materiaal ook na stilleggen van activiteiten blijvend publiek beschikbaar kan worden gesteld.

- **Innoverend op scholarly communication landschap**

Diamond OA initiatieven dragen idealiter bij aan een lange termijn visie en ambities op het gehele scholarly communication landschap. Investerings in de diamond route zou ook moeten bijdragen aan een meer integrale sturing OA-beleid en versterking hoe andere OA-routes meer transparant kunnen zijn over kwaliteit, prijzen en kostenmodel en over

²⁸ <https://diamasproject.eu/>

²⁹ <https://www.scienceeurope.org/our-resources/action-plan-for-diamond-open-access/>

betrokkenheid academische gemeenschap. Alle in aanmerking komende initiatieven, projecten, uitgevers en platformen dragen op een of andere manier, in meer of mindere mate, aan de ontwikkeling en innovatie van het scholarly communication landschap. Dit kan ook door innovatieve oplossingen op het gebied van techniek, publicatie- & disseminatiemodellen.

- **Focus in begin op disciplines die grotere uitdagingen hebben in de overgang naar open access**

In het begin investeren we in die domeinen die nu achterblijven in de transitie naar open access. Dat is in dit geval de brede sociale- en geesteswetenschappen. Maar de diamond OA route zal (uiteindelijk) ook als mogelijkheid zichtbaar en toegankelijk moeten zijn voor alle wetenschapsgebieden.

Criteria

- Alle in aanmerking komende initiatieven, projecten, uitgevers en platformen zijn transparant over kwaliteit, prijzen en kostenmodel en over betrokkenheid academische gemeenschap.
- Zij dragen bij aan innovatie op scholarly communication landschap
- Er is aansluiting bij internationale (kwaliteits)standaarden:
 - Prijstransparantie conform model van cOAlition S.
 - Voor tijdschriften geldt: verplicht een DOAJ-registratie of werken daar naar toe.
 - Voor boeken geldt: uitgevers hebben DOAB-registratie of werken daar naar toe.
 - Voor infrastructuur geldt: aansluiting via bijvoorbeeld SCOSS of een nationaal organisatiemodel waar kwaliteit wordt beoordeeld.
- Idealiter zijn in aanmerking komende partijen verbonden aan bijvoorbeeld SCOSS of een nationaal organisatiemodel waar meerdere partijen op in kunnen tekenen t.b.v. duurzame financiële ondersteuning.
- Financiële bijdragen moet inclusief zijn (ook de kleinere 'eendjes') en duurzaam voor de lange termijn zijn.
- Er is op enige wijze waarborging tegen commerciële overname vooral bij duurzame publieke investeringen.

Aanpak en organisatie vanaf 2023

Om diamond OA in Nederland verder te brengen zijn landelijke coördinatie en investeringen noodzakelijk. Enerzijds om lokale diamond activiteiten op elkaar af te stemmen. Bijvoorbeeld bij het geven van stimulansen aan tijdschriften via institutionele diamond fondsen (omissies dan wel dubbelingen). Anderzijds om toe te werken naar een gezamenlijke diamond OA strategie met bijbehorende lokale en gezamenlijke investeringen waarbij de diamond strategie (geleidelijk) een volwaardig alternatief wordt.

Lokale aanpak: universiteiten starten met structurele budgettering van diamond OA.

De universiteiten met een eigen diamond OA fonds hebben deze doorgaans gekoppeld aan lokale belangen van onderzoeksgroepen. Voor een verdere versterking van de diamanten route is het noodzakelijk dat alle instellingen een dergelijk fonds hebben. Hiermee houden we lokaal wat lokaal het beste kan. Vele onderzoeksgroepen, faculteiten en zelf universiteiten houden daarmee zeggenschap waarin zij investeren. Vooral bij kleinere specialistische tijdschriften zullen investeringen op lokaal niveau moeten plaatsvinden vaak gekoppeld aan bijvoorbeeld onderzoeksgroepen en/of onderzoekscholen.

Voor efficiënte en effectieve bestedingen van die fondsen is landelijk afstemming nodig. In sommige gevallen zal zelfs een gezamenlijke investering nodig zijn. Maar ook op landelijk niveau moet uiteindelijk een structurele financieringsstroom decentraal bij de instellingen zelf georganiseerd worden. Deze stroom zal in voortdurende afstemming met de landelijke strategie moeten zijn.

Landelijke aanpak: Consortium voor het organiseren van landelijke afstemmingen en collectieve financiering (pooling):

De investeringen op instellingsniveau moeten wel (inter)nationaal op elkaar afgestemd worden waartoe landelijk overleg/sturing noodzakelijk is (vaak organiseren onderzoeksgroepen dat ook wel en zoeken contact met andere groepen bij andere instellingen). Dit ook om te voorkomen dat we gaten laten vallen dan wel dat uitgevers bij meerdere partijen lobbyen voor financiering zonder dat we dat van elkaar weten.

Daarnaast zullen een aantal elementen (bijv. infrastructuur, ondersteuning uitgevers in omslag naar diamond OA, expertisecentrum, duurzame financieringsmodellen) landelijk opgepakt moeten worden. Hiertoe moeten middelen vanuit de universiteiten beschikbaar worden gemaakt. Dit kan het beste in sterke relatie-afstemming met degene die bij universiteit het diamond fonds stuurt in relatie tot het brede OA-beleid.

Daarbij zijn investeringen nodig voor het opzetten en onderhouden van een landelijk organisatiemodel die collectieve afstemming, beleid en eventueel toekomstige gezamenlijke investeringen coördineert (naar voorbeeld van het eerder genoemde JISC - OACF en LYRISIS). Hierbij is het noodzakelijk dat er voortdurende afstemming met en sturing op de gezamenlijke ambities is via een op te zetten projectgroep (en stuurgroep) in de projectfase met invloed op decentrale acties en sturing van landelijke acties inclusief bijbehorende financiering. Impulsfinanciering via bijvoorbeeld NWO Regieorgaan Open Science i.o. is daarbij wenselijk. Maar uiteindelijk moet dit doorgroeien naar een stabiele organisatievorm welke gefinancierd wordt door de betrokken instellingen.

Eerste fase: projectorganisatie in 2023

Versterken via de diamond route zien we in eerste instantie als een project gefinancierd door instellingen met stimuleringsmiddelen/impulsfinanciering vanuit NWO RegieOrgaan

Open Science. Dit vereist een projectorganisatie (projectleider, projectgroep) gestuurd door stuurgroep (met betalende partijen) geflankeerd door klankbordgroep (voor nadere afstemming met partijen die niet investeren, en afstemming met internationale / EU-initiatieven). Daarbij wordt in projectfase gestuurd op hierboven genoemde doelen waarbij de stuurgroep regelmatig de activiteiten en investeringen bijstuurt. Jaarlijks wordt verantwoording afgelegd aan SSPG-UNL (en andere betalende partijen) t.a.v. het geheel en aan NWO Regieorgaan OS t.a.v. het subsidiedeel/impulsfinanciering. In projectfase wordt ook toegewerkt naar een structurele organisatievorm na projectfase - om zonder subsidie diamond route verder te versterken en te verankeren. Dit kan eventueel ook een bredere structuur gaan worden voor het gehele OA-landschap (t.b.v. integrale sturing pluriforme OA-beleid).

Randvoorwaarden voor succes

- Er dient een koppeling te worden gemaakt met Erkennen en Waarderen projecten aan de instellingen;
 - 1) met diamond OA model (voor peer reviewed tijdschriften en vaktijdschriften) wordt juist ingezet op meer tijdinvesteringen vanuit community (tijd die gewaardeerd en erkend moet worden);
 - 2) het waarderen van publiceren in vaktijdschriften met beroepsgroepen en daarbij
 - 3) de ontmoediging van IF als proxy voor kwaliteit.
- Houd rekening en stem af met wat er internationaal gebeurt op het gebied van standaarden, modellen, professionaliseren van tijdschriften en support-mechanismen.
- Definieer criteria en indicatoren voor succesvol Diamond OA waarop gemonitord en gestuurd wordt.
- Op termijn afweging of afstemming/sturing op alleen diamond plaatsvindt dan wel dat het opgaat in meer integrale sturing open scholarly communication landschap (dus bijv. in afstemming met transformative deals, de groene route)
- Inrichting van een nationaal diamond OA expertisecentrum lijkt essentieel: support door experts aan de instellingen (inhoudelijk en financieel) in het vormgeven van diamanten modellen op maat voor tijdschriften dan wel voor instellingen/koepels die willen investeren.

Budgettaire condities

Algemene condities

- Budget van elke kennisinstellingen noodzakelijk zowel voor lokale diamond OA activiteiten als bijdrage voor realisatie gezamenlijke ambities op landelijke niveau.
- In de eerste jaren zal naar verwachting een deel gestimuleerd moeten worden vanuit 20M€/jaar OCW middelen via Regieorgaan Open Science i.o. bij NWO. Hiertoe zal een aanvraag geschreven moeten worden. Deze middelen zullen echter pas op z'n vroegst na de zomer van 2023 beschikbaar zijn. Dit betekent dat voor het opstarten van diverse

landelijke diamond activiteiten al middelen vanuit instellingen vrij gemaakt moeten worden.

- Middelen vanuit NWO Regieorgaan zullen tijdelijk zijn, uiteindelijk zal het geheel gedragen moeten worden door de kennisinstellingen zelf (van projectorganisatie naar duurzaam organisatievorm).
- Er moet onderscheid gemaakt worden voor investeringen die stimulansen zijn om omslag naar diamond OA te faciliteren en de middelen die nodig zijn om diamond OA duurzaam te organiseren en te financieren. Diamond tijdschriften, uitgevers en platformen worden niet alleen gedragen door inzet vanuit academische community maar vaak geflankeerd door financiële bijdragen met een lange termijn commitment. of alleen middelen om te flippen en dan community funding in exploitatie (maar hebben de communities dan die middelen).
- Duurzaam: financieel, organisatorisch inclusief rol vrijwilligers

Drie soorten investeringen

1. Middelen gericht op omslag tijdschriften en genootschappen naar diamanten model. Dit geschiedt momenteel veelal via lokale fondsen. Voor sommige tijdschriften kan een nationaal model werkbaar zijn (conform JISC/LYRISIS voor beperkt aantal jaren). Voor het faciliteren van de omslag naar diamond OA is het raadzaam een nationaal expertisecentrum in te richten.
2. Lange termijn investeringen in onderliggende infrastructures voor eigen tijdschriften (NUPs, LLPs) en kleine (specialistische) tijdschriften.
3. Lange termijn investeringen in diamond OA tijdschriften voor een duurzaam businessmodel. Dit vereist langdurige commitment waarbij bijvoorbeeld conform UvA-model tijdschriften een financiële bijdrage van €500 per artikel krijgen. NB. Eigenlijk we willen niet naar soort APC model dan gebaseerd op aantal artikelen van Nederlandse auteurs maar naar een totaalmodel inclusief sturing vanuit academische community

Modellen voor dit soort investeringen zullen door projectgroep in 2023 moeten worden ontwikkeld. Daarbij is een goede beoordeling op effecten noodzakelijk waarbij ook bijsturing kan plaatsvinden. Hierbij zal in de toekomst budgettair gestuurd moeten worden op de verhoudingen tussen instellingen en koepels, verhoudingen tussen verschillende onderdelen diamanten route, verhouding organisatie versus fonds en verhouding eigen investeringen versus transitiegelden OCW.

6. Aanbevelingen

Scope van de aanbevelingen

Onderstaande aanbevelingen richten zich op de eerste stappen die gezet moeten worden op organisatorisch, financieel en inhoudelijk vlak. Deze gaan over het **hoe** (budgetten, timing), het **wie** (lokaal en/of landelijk) en het **wat** (uitgevers/infrastructuur). Dit alles om met diamond OA een nieuwe basis te creëren op meer inclusievere OA uitgeefmodellen.

Aanbevelingen

Organisatorisch

Aanbeveling 1: richt vanaf januari 2023 een landelijke projectgroep in met een opdracht om landelijk consortium model (gezamenlijke investeringen en organisatiemodel voor het faciliteren van ondersteuning diamond OA) verder uit te werken en te implementeren. Zorg hierbij voor afstemming met internationale projecten die diamond OA stimuleren. Een stuurgroep draagt zorg voor bestuurlijke verbinding en lange termijn strategie

Aanbeveling 2: ontwikkel een laagdrempelig Nederlands diamond OA expertisecentrum in, waarbij gebruik wordt gemaakt van bestaande service-partijen, netwerken en expertises bij UB's die zowel kennisinstellingen als uitgevers kan ondersteunen in vormgeven diamond OA route. Projectgroep wordt gevraagd om in 2023 met een voorstel te komen hoe dit georganiseerd en gefinancierd kan worden als onderdeel van landelijke diamond OA infrastructuur.

Aanbeveling 3: zorg in 2023 dat dit daadwerkelijk een landelijke initiatief wordt met gezamenlijke investeringen van alle Nederlandse stakeholders/kennispartijen. Aanbevolen wordt dat UNL-bestuur hiertoe, na positief besluit op dit voorliggende voorstel, andere partijen (in eerste instantie: NFU, NWO, KNAW, VH) verzoekt hieraan deel te nemen en mee te investeren.

Financieel

Aanbeveling 4: vraag elke universiteit, en andere deelnemende instellingen, om een eigen Diamond OA fonds (zover al niet gedaan) in te stellen waarbij investeringen vanuit die institutionele diamond fondsen geschiedt in afstemming met de landelijke projectgroep.

Aanbeveling 5: maak voor 2023 budget vrij voor de landelijke projectgroep die toewerkt naar landelijke consortium model. Voorgesteld wordt om in 2023 gezamenlijk als universiteiten €150.000 te investeren. Hiermee wordt de initiële projectgroep bemenst en verder uitgebreid als andere partijen positief besluiten (zie aanbeveling 3). Verder

opschaling in 2023 is voorzien door een aanvraag voor impulsfinanciering (zie aanbeveling 7)

Aanbeveling 6: Als verdeelmodel tussen instellingen wordt voorgesteld die te doen naar rato van aantal publicaties als corresponding author over periode 2019-2021, zowel voor universiteiten als voor andere partijen die in loop van 2023 aansluiten. Evalueer dit model tegen eind 2023 mede in relatie tot deelname andere partijen alsmede voor opschaling gezamenlijke investeringen in bijvoorbeeld infrastructuur (bv het NL diamond OA expertisecentrum, openjournals.nl en mogelijk landelijk diamond fonds i.r.t. institutionele fondsen)

Aanbeveling 7: ontwikkel in eerste helft 2023 een aanvraag voor NWO Regieorgaan Open Science i.o. voor een impulsfinanciering voor een aantal jaren.

NB. NWO zal waarschijnlijk vanuit de toegekende OCW middelen voor 2022 openjournals.nl voor een aantal jaren stimuleren. Raad van Bestuur NWO zal, in het kader van extra OCW middelen 2022 (4M€), en na raadpleging NPOS partijen, waarschijnlijk besluiten al te investeren in openjournals.nl als onderdeel mogelijk landelijke Diamond OA infrastructuur (wrs €500.000 voor 5 jaren of iets minder). Wel met dien verstande dat er een brede commitment komt van andere academische stakeholders. Dit moet gezien worden als impulsfinanciering binnen de infrastructurele component van Diamond route.

Inhoudelijk

Aanbeveling 8: geef aan projectgroep de opdracht mee om zorg te dragen voor eenduidige afspraken op landelijk niveau over ondersteuning van diamond OA, daartoe:

- a. Vast te stellen dat diamond OA een volwaardige route moet worden voor open access en ondersteuning dient te krijgen bij de universiteiten en andere kennisinstellingen.
- b. Een gezamenlijke raamwerk vast te stellen voor de beoordeling van initiatieven, projecten en uitgevers.
- c. Criteria vast te stellen die gehanteerd worden voor meten succes projecten en van investeringen in Diamond OA route. Koppel deze criteria aan groei in de diamanten route.

Aanbeveling 9: laat de projectgroep in 2023 investeren in een:

- a. Overzicht van welke instellingen welke diamond initiatieven ondersteunen.
- b. Voorstel hoe lokale investeringen meer op elkaar afgestemd kunnen worden.
- c. Voorstel voor gezamenlijke investeringen in landelijk niveau en daarbij nader bepalen hoe een nationale infrastructuur diamond verder kan versterken, zowel m.b.t. eigen universitaire tijdschriften en kleinere Nederlandse uitgevers (bv via openjournals.nl), als voor vaktijdschriften en boeken
- d. En deze (deels) in te dienen voor impulsfinanciering NWO Regieorgaan Open Science i.o. met co-financiering van betrokken kennisinstellingen (zie aanbeveling 7).

- e. Ontwikkeling van een expertisecentrum rond Diamond voor zowel kennisinstellingen als uitgevers (liefst als gezamenlijke investering met MEVV).
- f. Landelijk model waarop tijdschriften/uitgevers met een Diamond model structureel ondersteunt kunnen worden.

Begrippenlijst

Article Processing Charge (APC)

Een vergoeding die aan auteurs in rekening wordt gebracht om OA te publiceren in een volledig OA-tijdschrift of in een hybride tijdschrift. Doorgaans worden deze in landelijke overeenkomsten met uitgevers, of middelen van universiteit of funder.

Corresponding Author

Voor de uitgever is de corresponderende auteur degene die het artikel indient (Submit). Dat kan dus maar één auteur zijn per artikel.

Creative Commons licentie - CC

De Creative Commons set van licenties (waaronder CC-BY) is een eenvoudige en gestandaardiseerde manier van licenseren om anderen toestemming te geven om een werk te delen. Creative Commons is een non-profit organisatie die het open delen van creatief en wetenschappelijk werk wil vergemakkelijken.

Persistent Identifier

Een Persistent Identifier (PID) is een unieke tekenreeks die is toegewezen door een registratiebureau (bijv. Crossref) om inhoud te identificeren en een permanente link naar de locatie op internet te bieden. Voorbeelden van PID's zijn DOI's (Digital Object Identifiers) maar ook ORCID's (Open Researcher and Contributor ID, waarmee auteurs geïdentificeerd kunnen worden) Uitgevers/platformen kennen DOI's toe wanneer het artikel elektronisch wordt gepubliceerd en beschikbaar wordt gesteld.

Diamond OA

Diamond OA staat doorgaans voor publiceren in volledig OA tijdschriften en/of platformen waarvoor geen kosten per artikel in rekening worden gebracht aan auteurs. Kosten voor het tijdschrift en/of platform worden doorgaans gedragen door de academische gemeenschap, zoals genootschappen, universiteiten, bibliotheken, funders of andere belanghebbenden.

DOAJ

De Directory of Open Access Journals (DOAJ) is een website die een overzicht geeft van volledig OA tijdschriften en de artikelen daarin. De database achter deze website wordt onderhouden door Infrastructure Services voor OA. Er zijn meer dan 18.000 wetenschappelijke tijdschriften geïndexeerd.

Gold OA

Er zijn twee routes van OA: gold en green. Bij gold OA wordt de publicatie direct vrij beschikbaar gesteld via de website/platform van een uitgever.

Hybride tijdschriften

hybride tijdschriften zijn traditionele tijdschriften op basis van het abonnementenmodel die per artikel de optie bieden tot OA publicatie. Deze artikelen worden OA beschikbaar als er een publicatievergoeding (Article Processing Charge) betaald is aan de uitgever.

MEVM

De vakvereniging Media en Educatie voor Vak en Wetenschap voor wetenschappelijke uitgeverijen.

LYRISIS

LYRISIS is een collectief in de USA van universiteiten, genootschappen en onderzoeksfinanciers, en ondersteunt een verscheidenheid aan OA-initiatieven en -programma's waaronder het collectief ondersteunen van diamond OA. LYRISIS brengt leden en content providers bij elkaar om te onderhandelen over de best mogelijke voorwaarden waarbij OA wordt opgenomen in licenties.

OACF (open access community framework)

OACF is een nieuw financieringsmodel voor het ondersteunen van uitgevers en initiatieven die werken met het diamond OA model. Door middel van subsidierondes worden goedgekeurde projecten ondersteunt voor een bepaalde periode. JISC (vergelijkbaar met SURF) begeleidt dit proces.

SCOSS

De Global Sustainability Coalition for Open Science Services (SCOSS) is een netwerk van organisaties die zich inzetten om OA- en OS-infrastructuur te verduurzamen. Het doel van SCOSS is om een kader en coördinatie te bieden voor een verdeling van kosten dat uiteindelijk de bredere OA- en OS-gemeenschap in staat stelt de non-profit diensten waarvan het afhankelijk is te ondersteunen.

Version of Record

De versie die is gepubliceerd in een tijdschrift, in print en/of online. Dit artikel bevat alle redactionele verbeteringen, zoals het bewerken van kopieën of het zetten, die zijn aangebracht nadat het peer review-proces is voltooid.